

ART OF MEMORY

Interview by Vladimíra Büngerová with Monika and Bohuš Kubinský

Annotation

Monika Kubinská and Bohuš Kubinský, who came on the art scene in the 1990s, have from the first worked with their own individual art programs and in parallel created shared multimedia projects, site-specific installations touching on cultural and historical memory... Three years ago, their most recent shared project *To Cache* came about (made of traditional unleavened Jewish matzo), which they were able to present in multiple places at home and abroad. The interview concentrates mostly on this realization, which at the time was still being presented in the Movement of Memory exhibition in Žilina's New Synagogue. Looking into the recent past of this newest work, we tried to explore what drives their interest in memory, document its origin, summarize how it changed and the evolution and context of individual showings, and analyze the public's reaction to it, as it features an interactive sound-art component, through which spectators were able to participate directly in the work.

Vladimíra Büngerová: I presume these artefacts from the past are interlinked with your private family history, or you're moved by objects from your own situation. Especially after visiting the exhibition in Žilina, I can't help but think that in some way there is present in your artistic identity a passion for collecting, for discovering forgotten things and their new contexts. How do you see this view of mine? What do these objects mean for you personally?

Bohuš: I don't think it's a passion for collecting, it's more that we're building a bank of material. They're objects that have absorbed traces of human life, and acquire a special richness. The patina of materials fascinates us, little surface scratches, the opaque shabby sheen of lacquer, edges smoothed by wear. I know we've stored them for three, five, ten years... Like the old zinc tub from Budapest in the Žilina synagogue installation comes from a salvage yard, we knew we'd use it but we didn't know when, so it waited about fifteen years for its moment. For us it's a precision use of materials and artefacts. We ask ourselves what the given material can mean in the space in which we're creating? Whether it expresses what we want to say...

Monika: In the newest works for the Žilina project, which I called *Lavice* [Benches], where I iron and stitch my own paintings and drawings in lacy material reminiscent of a strip of film, one of the objects I used was my first baby pillow, which my mother set aside for me. I save these fragile things. They're connected to my identity, family history and family life. Even the flower petals I so love putting in my works come from our garden.

Bohuš: We like to put the old together with the totally new, the unexpected, for example with new technologies. Old things take on a new meaning, in a certain way the archaeological mode is present there.

Mgr. Vladimíra Büngerová, critic and curator. She studied history of art and culture at Trnava University in Trnava (1995 – 2000). Since 2007, she has been working in the Slovak National Gallery, where she was first curator of the Collection of Applied Arts and Design (glass, design), and, since 2010, has been working in the above mentioned institution as curator of Collections of Modern and Contemporary Plastic Art. She has prepared a number of exhibitions in the Slovak National Gallery: *Juraj Bartusz. Gestures/Points/Seconds*, 2010, together with L. Gregorová; *Jana Želibská. Ban on Touching*, 2012, together with L. Gregorová; *Women Sculptors* (2015).

vladimira.bungerova@sng.sk

Monika a Bohuš Kubinskí (spolupráca / cooperation: Fero Király): *To Cache Nomad*, 2019, detail. Umeleckopriemyselné múzeum, Praha, CZ, kurátor / curator: Omar Mirza. Projekt bol súčasťou výstavy / The project was part of the exhibition: *Navracení identity / Returning Identity*. Foto / Photo: Martin Marenčín

UMENIE PAMÄTI

Rozhovor Vladimíry Büngerovej s Monikou a Bohušom Kubinskými

Monika Kubinská a Bohuš Kubinskí, ktorí vstúpili na umeleckú scénu v deväťdesiatych rokoch 20. storočia, sa od začiatku venujú individuálnym autorským programom a paralelne tvoria spoločné multimediálne projekty, site-specific inštalácie dotýkajúce sa kultúrnej a historickej pamäti. Dodajme, že po produkčnej i organizačnej stránke ide o projekty náročné. Pred tromi rokmi vznikol ich nateraz posledný spoločný projekt *To Cache*, ktorý sa podarilo prezentovať na viacerých miestach doma i v zahraničí. Rozhovor sa sústreďuje predovšetkým na túto realizáciu, v čase konania rozhovoru ešte prezentovanú v rámci výstavy *Pohyb pamäti* v Novej synagóge v Žiline. Pohľadom do nedávnej minulosti najnovšej práce sme sa pokúsili bližšie pozrieť na motivácie ich záujmu o pamäť, zdokumentovať vznik objektu, rekapitulovať jeho zmeny, vývoj, kontext jednotlivých výstav a analyzovať reakcie publika, pretože jeho súčasťou je interaktívna sound-artová zložka, ktorou mali diváci možnosť na diele priamo participovať.

Monika a Bohuš Kubinskí: Cache / To Cache, 2017, ocelová sieť, maces / steel net – matzo, 300 x 600 cm. Nástupište 1/12 / Platform 1/12, Topoľčany, SK. Foto / Photo: Juraj Hantabal. Celok a detail

Podľa Aleidy Assmannovej sa všeobecný obrat umenia k pamäti začal v sedemdesiatych rokoch 20. storočia a dominantné postavenie dosiahol v rokoch osemdesiatych; vrchol pamäťovej vlny sme však pravdepodobne ešte neprekročili.¹ V súčasnom svetovom i slovenskom umení sa s týmto záujmom vizuálnych umelcov stretávame permanentne (napríklad Daniel Fischer, Ľubo Stacho, Anton Čierny, Martin Piaček, Michal Moravčík, Tomáš Džadoň, Svätopluk Mikyta, Jarmila Mitriková a Dávid Demjanovič a ďalší), návraty k histórii majú rozdielne umelecké motivácie, rôzne významy a ciele. Generácia autorov narodená dlho po druhej svetovej vojne, ktorá prejavuje záujem o umenie pamäti, nepatrí do kategórie pamätníkov prispievajúcich či „pomáhajúcich“ umením k dokumentácii, rekonštrukcii, interpretácii dejín, nachádza sa v odlišnej situácii: „Na dejiská katastrofy vstúpili teprve dodatočne a umění, ktoré by mohlo vytvoriť pamäťové premostenie medzi ‚yní‘ a ‚kdysi‘, již není myslitelné. Pro tyto tvůrce paměti již neexistuje nic, co by bylo možné rekonstruovat či dokonce obnovit, platnost má pouze sbírání, zajišťování stop, uspořádání a ukládání toho, co ještě zbylo z rozsypaných relikvů. Tito tvůrce paměti již svou práci nedokumentují energetický potenciál vzpomínání, který přesáhne smrt, nýbrž bilancují ztráty.“² A do tejto skupiny tvorcov môžeme priradiť práce umeleckej dvojice Moniky a Bohuša Kubinských.

Rozhovor sme pripravili živým nahrávaním odpovedí na pripravené otázky a jeho prepisom s úpravami a doplnením autorov vo februári 2020.

1 ASSMANNOVÁ, Aleida. *Prostory vzpomínání. Podoby a proměny kulturní paměti*. Praha: Karolinum, 2018, s. 403.

2 Tamže, s. 404.

Vladimíra Büngerová: *Vo viacerých vašich spoločných prácach hrá dôležitú úlohu historická a kultúrna pamäť, či už ide o vašu prvú site-specific inštaláciu Story (1995), projekt To Cache (2017) alebo Rigeleho otvorený ateliér (2019). Historik kultúry a literárny kritik Andreas Huyssen napísal: „Historická pamäť dnes nie je tým, čím bývala. Kedysi vymedzovala vzťah spoločnosti alebo národa k vlastnej minulosti, no hranica medzi minulosťou a prítomnosťou bývala výraznejšia a stabilnejšia ako dnes. Nespočetné nedávne a nie také nedávne minulosti sa premietajú do prítomnosti prostredníctvom moderných reprodukčných prostriedkov ako fotografia, film, hudba na nosičoch a internet, ako aj vďaka explózií historickej vedy a čoraz nenásytnejšej muzeálnej kultúry. Minulosť sa stala súčasťou prítomnosti spôsobmi, aké boli v minulých storočiach nepredstaviteľné.“³ Viacerí slovenskí a svetoví umelci (nielen výtvarného umenia) sa v súčasnosti venujú rôznym témam minulosti, prostredníctvom svojich prác minulosť sprítomňujú. Aká je vaša motivácia venovať sa historickej a kultúrnej pamäti?*

Bohuš: Tvorbou jednoznačne demonštrujeme vlastný názor. Reflexia historickej a kultúrnej pamäti, konkrétne myslím hrôzu svetových vojen, holokaust, ale aj vzťah k našim kultúrnym dejinám – pripomenutie schátraného Rigeleho ateliéru, sa dnes môže javiť takmer anachronicky, no práve súčasná doba, digitálne zosieťovaná, a predsa vyprázdnená, doba krízou zneistená čoraz naliehavejšie volá po varovne vztýčenom prste, akoby nám unikalo, že bezhlavá civilizačná jazda nevyhnutne končí fatálne. Tieto odkazy sme sa snažili zakódovať už do našich prvých prác začiatkom nultých rokov, s týmito silnými výtvarnými námetmi sa vyrovnávame dlhodobo.

3 HUYSSSEN, Andreas. *Prítomnosť minulého. Urbánne palimpsesty a politika pamäti*. Bratislava: Vydavateľstvo Ivan Štefánik, 2005, s. 13.

Monika a Bohuš Kubinskí (spolupráca / cooperation: Fero Király): Cache / To Cache, 2018. At Home Gallery – Synagóga Šamorín, SK. Kurátor / curator: Omar Mirza. Foto / Photo: Martin Marenčin

V dnešnej dobe sa umenie často blíži k filozofii, sociológii alebo k určitému druhu dokumentačnej a archívnej práce a na toto sa snažíme senzitívne reagovať. Žijeme v dobe, v ktorej umenie mení tvár, možno sa nachádzame v prelomovej dobe, v ktorej je vývoj taký rýchly, že ho nedokážeme ani sledovať. Ako umelci máme svoju sociálnu zodpovednosť, žijeme vo vzťahoch a súvislostiach, vyjadrujeme sa, apelujeme, a preto sa nás tieto témy dotýkajú.

Vladimíra Büngerová: *Mohli by ste priblížiť, z akých dôvodov a kedy vznikla myšlienka vytvoriť inštaláciu To Cache, ktorá bola premiérovou prezentovaná na Nástupišti 1-12 v Topolčanoch, a či sa projekt rodil dlhodobo, alebo vznikol spontánne pre danú príležitosť, miesto a čas. Zaujímalo by ma, či prvotná myšlienka čakala dlhšie na svoju realizáciu, alebo išlo o súhrn viacerých okolností.*

Bohuš: Projekt vznikol súhrou viacerých okolností. Úplne na začiatku sme Zuzane Godálovej ponúkli projekt *EXXKLUZIV* (Banská St a nica, 2016), ktorý ju zaujal, ale zakrátko nám zavolala, či by sme neurobili niečo špeciálne, úplne nový projekt pre Nástupišť 1-12. Keďže v tom čase sa prostredníctvom dokumentárneho filmu pripomínal topolčiansky pogrom proti Židom

(september 1945), napadlo nám, že obrovské autobusové nástupište sa nachádza na mieste bývalej židovskej štvrte a v jeho útrobách náš budúci výstavný priestor. Približne dva mesiace predtým som bol v kamenárstve v Zlatých Moravciach. V rohu mali naskladanú kopu krabíc s macesom.⁴ Opýtal som sa, či majú tak radi maces, a oni mi prezradili, že ho vyrábajú v neďalekej „mackárni“. V tej chvíli som vedel, že niečo z macesu vytvoríme, začali sme s Monikou nad projektom intenzívne premýšľať.

Monika: Sedeli sme doma pri stole, na ktorom sme mali malú oválnu čipku od mojej bystrickej babičky, a na otázku, čo z macesu urobíme, ukázal Bohuš na čipku a povedal, že toto. Spýtala som sa ho, či sa nezbláznil! Výtvarným spôsobom sme napokon v jednom diele spojili malú a veľkú históriu. Niečo, čo ľudí spája bez rozdielu vierovyznania.

Bohuš: Lenže jedna vec je dostať nápad a druhá vec ho zrealizovať. Ste v napätí, neviete, do čoho idete, ako to v konečnom dôsledku dopadne. Znova začíname experimentovať s materiálom požičaným z oblasti mimo tradičných sochárskych materiálov. Prvýkrát sme našu veľkoformátovú

⁴ Nekvasený chlieb, základný pokrm na židovský sviatok Pesach.

čipku videli, až keď sme ju zostavili na oceľovú sieť v chladnom podzemí Nástupišťa 1-12. Výsledok nás prekvapil. Utvrdili sme sa v tom, že projekt zopakujeme v modifikovanej podobe aj na iných miestach. Samotný topolčiansky priestor tvoril pomyselnú vitrínu, ktorá sa dala uzavrieť a dielo bolo viditeľné cez plexisklo po celý čas. Na ďalšie putovanie sme však potrebovali špeciálne puzdro vytvorené na mieru ako monumentálnu ochranu či displej, ktorý sa dá prenášať, rozoberať a znova poskladať. O pár mesiacov bol projekt uvedený v synagóge v Šamoríne (At Home Gallery), potom v Kunstverein Passau, následne v Umeleckopriemyselnom múzeu v Prahe a v súčasnosti je v Novej synagóge v Žiline.

Vladimíra Büngerová: *Viacerí teoretici hovoria, že pamäť sa stáva novou paradigmou. Problematika pamäti v posledných štyroch desaťročiach je jednou z dominantných tém sociálnych a humanitných vied, prirodzene sa u niektorých umelcov objavuje ako téma súčasného umenia, snažia sa formulovať, čo znamená zabúdanie, vymazávanie pamäti, kolektívna pamäť, manipulovanie s dejinami, spomienky, archívy, dedičstvo. Čo pre vás ako umelcov znamenajú takzvané malé a veľké dejiny? Máme schopnosť vyrovnávať sa s tragédiami a fatálnymi historickými zlyhaniami?*

Bohuš: Európska tradícia nám oddávna vnucuje, že veľké dejiny stoja niekde vo výšiniach nad malými dejinami človeka. Veľké historické dejiny a tie malé ľudské vždy navzájom súviseli. To čo nás spája cez priepasť času, dávno strateného v kozme, sú malé dejiny ľudského života, vymedzené narodením a smrťou. Aj v nich dochádza k prevratným udalostiam, zápasom, víťazstvám, porážkam, obetiam a zradám, dejom, ktoré sa tak dobre vynímajú v dejepise. Akurát im hovoríme láska, nenávisť, viera, beznádej, ctižiadosť, slabosť. Bohužiaľ, ľudia sú opakovane náchylní uveriť, že ich malé dejiny sú bezcenné v porovnaní s epochou, v ktorej žijú a ktorá smeruje k akémusi abstraktnému historickému poslaniu. Môžu mladí Nemci za holokaust? Nemôžu, vina je niečo osobné. Mali by sa s tým však vyrovnávať, snažiť sa o to, aby sa už nič také nezopakovalo. Podľa toho, čo sa momentálne aj u nás v spoločnosti deje, ešte stále nie sme vyrovnaní s tým, čo tu bolo, lebo to stále tlie. Naša zodpovednosť je informovať o týchto udalostiach, snažiť sa tomu zabrániť a poučiť sa.

Monika: Osobne som teraz na tom tak, že v poslednej dobe začínam samú seba vnímať ako nosiča myšlienky. Presne tak sa to dialo aj minulý rok v austrálskom Sydney na výstave *Sculpture by the Sea*, ktorej posledná edícia bola venovaná 30. Výročiu Nežnej revolúcie v Československu.⁵ Austrálskymi usporiadateľmi boli pre tento medzinárodný projekt vybrané dva kugelbunkre z nášho projektu *První linie* (DOX Praha, 2014). Spolu s Bohušom sme si želali rolu nosičov, poslov myšlienky, ktorú sme chceli pretlmočiť, v tomto prípade silný protivojnový apel. Marián Varga v jednom rozhovore vravel, že cez neho hudba len prechádza. Ide o krátky úsek života, misiu, poslanie.

Bohuš: Súčasné generácie Európanov nahliadajú na vojnu ako na vzdialený fenomén s obrúsenými hranami. Chýbajúcu živú skúsenosť hrôz fyzického vojnového besnenia nahradil mediálny obraz „realizmu“ teritoriálne vzdialených vojnových konfliktov. Dnes sa vojna vyslovuje s takmer ľahkovážnym tónom, pritom jej páľčivé plamene nikdy nevyhasli.

Vladimíra Büngerová: *Objasnite, akú úlohu zohrávalo prostredie, kde bola práca (To Cache)*

⁵ Zo Slovenska sa na prehliadke zúčastnili Viktor Frešo, Ľubomír Mikle, Monika a Bohuš Kubinskí, z Česka David Černý, Václav Fiala, Jakub Geltner, Monika Horčicová, Krištof Kintera, Jana Kroftová, Lukáš Rittstein a Barbora Šlapetová.

Monika a Bohuš Kubinskí (spolupráca / cooperation: Fero Király): To Cache Nomad, 2019, Sankt Anna-Kapelle, Passau, Nemecko. Projekt bol súčasťou výstavy / The project was part of the exhibition: Erinnerung – Abbild – Form. Curators: Roman Popelár, Stefan Meisel. Foto: Juraj Hantabal

Monika a Bohuř Kubinskí (spolupráca / cooperation: Fero Király): To Cache Nomad 2019. Umeleckopriemyselné múzeum, Praha, CZ. Kurátor / curator: Omar Mirza. Projekt bol súčasťou výstavy / The project was part of the exhibition: Navracení identity / Returning Identity. Foto / Photo: Martin Mareňčin

vystavená alebo pre ktoré bola špeciálne vytvorená. Pretože úlohu zohráva nielen pamäť a čas, ale významným faktorom je i miesto, ktoré prispieva k vrstveniu interpretácií a tiež k premenám v priestore a čase. Každé miesto na prezentáciu bolo iné, modifikovalo výslednú podobu a skladbu výstavy. Projekt bol reprízovaný a upravovaný pre viaceré prezentácie doma i v zahraničí, povedzte nám, akým spôsobom sa menil a rozvíjal. Samotný projekt má vlastnú históriu a obmeny, ďalších participujúcich autorov. Pokúste sa tieto premeny nomádskeho projektu rekapitulovať. Akým spôsobom podľa vás miesto predurčilo jeho výsledný charakter?

Bohuš: Naše prvé spoločné projekty z deväťdesiatych rokov boli zamýšľané ako priestorovo čisté site-specific inštalácie pre konkrétne miesto, boli jedinečné, nedali sa zopakovať. Tieto intermedialne diela boli náročné na časovú, projektovú a finančnú prípravu. V prípade *To Cache* sme si povedali, že bude putovať. Keď to zhrnieme, v alternatívnom Nástupišti 1-12 v Topolčanoch vitrínu pre objekt tvoril samotný priestor, nebol tam zvuk, len priestorová štruktúra. Napriek tomu, že objekt bol vystavený zhruba mesiac, videlo ho zásluhou dobrej pozície množstvo divákov, cieľene aj náhodne. Znova sme sa vrátili k spolupráci s hudobníkmi, spoznali sme sa tam s Evou Šuškovou a Ferom Királyom, ktorí pripravili na otvorenie live zvukovú performanciu. Následne sme pozvali Fera Királyho na spoluprácu do synagógy v Šamoríne, kde vystavoval interaktívnu zvukovú zložku diela, ktorá pracuje so zvukovými stopami – hlasovými záznamami zanechanými návštevníkmi pomocou mikrofónu. Ako kurátora sme oslovili Omara Mirzu. V Šamoríne sme vedeli, že objekt už bude displejom. Pri kreovaní rozmerov vitríny sme vychádzali z proporcií šamorínskej synagógy. Vitрина pôsobila monumentálne, tušili sme, že dokáže obstáť aj v iných priestoroch. Rok predtým sme mali v Passau samostatnú výstavu a veľmi na nás zapôsobil výstavný priestor v Sankt-Anna-Kappelle, rozhodli sme sa, že sa tam pokúsime projekt preniesť.⁶ V tomto nádhernom gotickom priestore bol umiestnený len objekt, podobne ako v šamorínskej synagóge návštevníci znamenali zvukovú stopu vo vedľajšom priestore pred vstupom do kaplnky. Neskôr v Prahe a v Žiline bol digitálny a zvukový systém umiestnený v hlavnom výstavnom priestore, ľudia pri nahrávaní zvukových odkazov už videli odhalené črevá elektroniky, dávalo to však zmysluplný celok. Pôsobilo to viac surovo, kontrast čistého obrazu a technologickej strohosti. V UPM v Prahe sme dostali k dispozícii obrovský novorenesančný priestor. Spozorneli sme, či priestor objekt nepohltí. Nádherné bolo, že cez okno vedľa, akoby cez ďalšiu pomyselnú vitrínu, mohli návštevníci vidieť starý židovský cintorín, ktorý bol týmto spôsobom na výstave prítomný. A keďže sme vnímali kontext múzea, pridali sme veľkoformátové dokumentárne fotografie postupu tradičného pečenia macesu.

Monika: Dozvedeli sme sa, že v UPM chystajú veľký projekt *Navrátenie identity*⁷, v rámci ktorého budú vystavené niektoré umelecké predmety, identifikované ako predmety z majetku obetí druhej svetovej vojny. Doteraz tento majetok nie je vrátený potomkom, ktorí prežili. Spojenie s *To Cache* nám dávalo zmysel.

Bohuš: *To Cache Nomad* bol neoddeliteľnou súčasťou tejto výstavy v Prahe.

Monika: Výstavu pri príležitosti pripomenutia 80. Výročia vzniku protektorátu, zavedenia norimberských zákonov a vypuknutia druhej svetovej vojny pripravilo Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturnych statků obětí II. světové války v spolupráci s UPM v Prahe.

⁶ Už pod názvom *To Cache Nomad* bol súčasťou výstavy *Erinnerung - Abbild - Form*, na ktorej sa predstavili slovenskí a nemeckí umelci v kurátorskej koncepcii Romana Popelára a Stefana Meisla.

⁷ *Navracení identity*, 20. 6. – 3. 11. 2019.

Monika a Bohuš Kubinskí (spolupráca / cooperation: Fero Király): *To Cache Nomad* 22019, detail. Umeleckopriemyselné múzeum, Praha, CZ, kurátor / curator: Omar Mirza. Projekt bol súčasťou výstavy / The project was part of the exhibition: *Navracení identity* / *Returning Identity*. Foto / Photo: Martin Marenčin

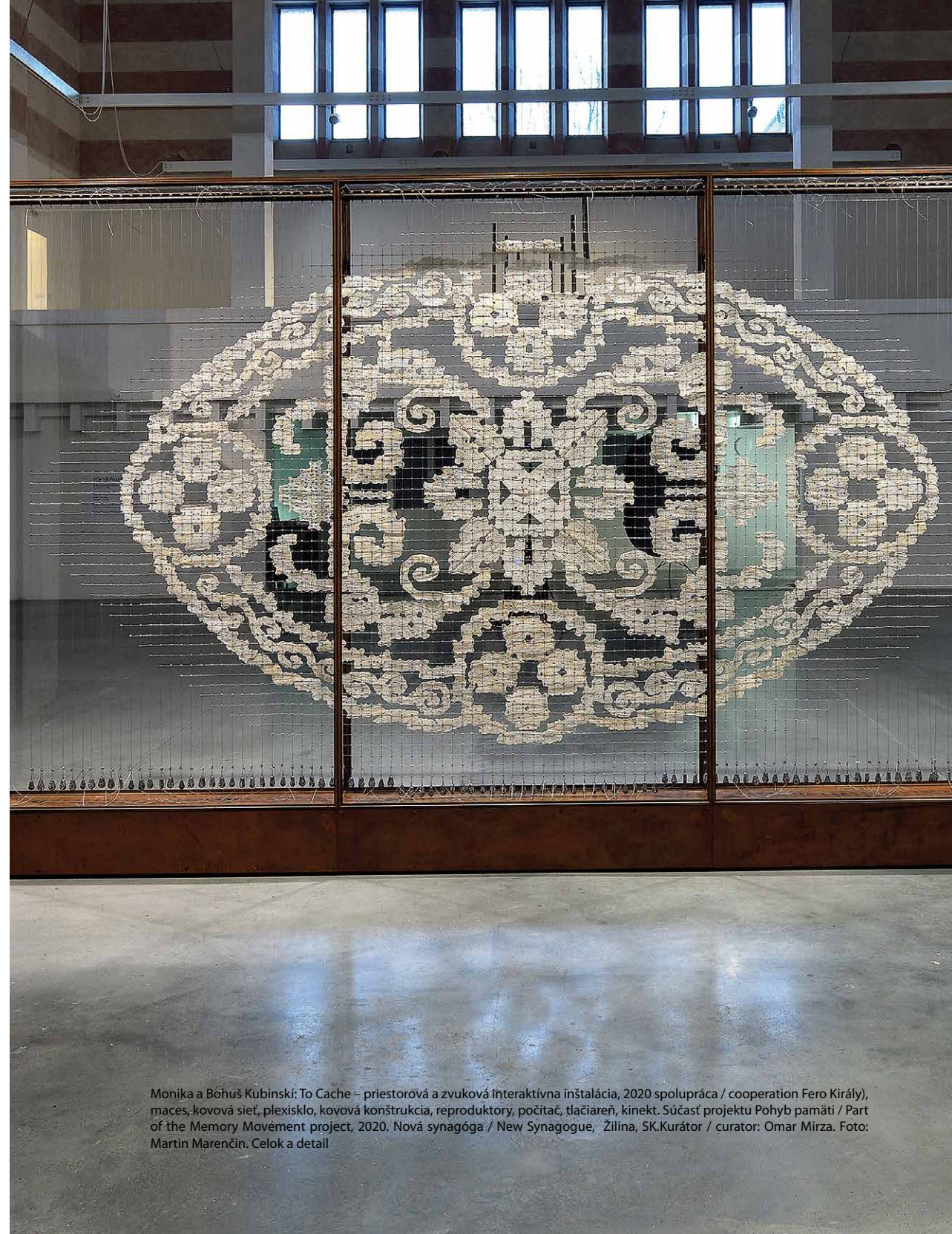
Jej autori chceli poukázať na fakt, že preživší doteraz nemajú nárok nielen na zhabané predmety, ale ani na pôdu. Po vzhliadnutí tejto historickej výstavy sa návštevník dostal do miestnosti s našou interaktívnou inštaláciou. Zaujímala nás aj štatistika, koľko ľudí zanechalo zvukovú stopu, koľko ľudí projekt videlo. V Prahe výstavu navštívilo 3 260 ľudí a 1 247 sa zapojilo do zvukovej inštalácie. Nie je vôbec ľahké nabrať odvahu vyjadriť sa, niečo povedať. V Šamoríne sa zapojila zhruba polovica ľudí, ktorí projekt videli. Vernisáž sa uskutočnila krátko po vražde novinára a jeho snúbenice. Veľa divákov sa vyjadrovalo k Martine a Janovi Kuciakovi, cítili sme, že boli v šoku a traumatizovaní. V Prahe nás to veľké percento prekvapilo. A uvidíme, aká bude štatistika v Žiline.

Bohuš: Z historizujúceho priestoru UPM v Prahe projekt prešiel v Žiline do iných dimenzií, dostal zvláštny nádych. Na nateraz poslednej zastávke pribudla aj rozsiahla inštalácia na poschodí.

Monika: Príprava na tento projekt trvala približne rok. Siahli sme po histórii organu, ktorý mal byť pôvodne v synagóge, ale nakoniec nebol realizovaný.

Bohuš: Zámerom bolo prepojenie centrálnej časti synagógy a balkónov zvukom.

Monika: Dole je umiestnený náš spoločný projekt s Ferom Királyom, hore náš samostatný, kurátorom oboch je Omar Mirza. Chcela by som ešte doplniť, že maces, ktorý používame v inštalácii, je stále ten istý, nezakonzervovaný, vyrobený tradičným výrobným procesom. Dnes

Monika a Bohuš Kubinskí: To Cache – priestorová a zvuková interaktívna inštalácia, 2020 spolupráca / cooperation Fero Király), maces, kovová sieť, plexisklo, kovová konštrukcia, reproduktory, počítač, tlačiareň, kinekt. Súčasť projektu Pohyb pamäti / Part of the Memory Movement project, 2020. Nová synagóga / New Synagogue, Žilina, SK. Kurátor / curator: Omar Mirza. Foto: Martin Mareňčin. Celok a detail

Bohuš Kubinský: Teplá voda / Warm Water), 2019
objekt / object, 60 x 160 x 80 cm, ready made /pozinko-
vaný plech, voda, elektrická špirála. Súčast projektu Pohyb
pamäti / Part of the Memory Movement project, 2020.
Nová synagóga / New Synagogue, Žilina, SK.
Kurátor / curator: Omar Mirza.
Foto: Martin Marenčin. Majetok autora

Monika Kubinská: Lavica č. 2. / Bench No. 2, 2019, antikorová konštrukcia, plátno, ručný papier, 106 x 130 x 60 cm.
Súčasť projektu Pohyb pamäti / Part of the Memory Movement project, 2020. Nová synagóga / New Synagogue, Žilina, SK.
Kurátor / curator: Omar Mirza. Foto: Martin Marečin. Majetok autorky

sa nedávnou zmenou technológie vlastne týmto postupom už nevyrába. Dalo by sa povedať, že ide o posledný košér maces zo Slovenska. Bol pečený v starej peci v „mackárni“ na periférii v Zlatých Moravciach. Dozvedeli sme sa, že pec budú meniť, a tak sme sa snažili posledné macesy pečené starou technológiou zachrániť, zvečniť a zdokumentovať. Maces sme dostali od výrobcu darom, pretože boli nadšení, že niečo zostane, a my sme im darom poskytli fotodokumentáciu a film. Boris Kršňák mi napísal, že keď *To Cache Nomad* videl na fotografiách, vnímal ho ako pekný objekt, ale musel ho vidieť priamo fyzicky v priestore, aby pocítil jeho silu, dimenziu a význam. Na fotografiách objekt pôsobí ako estetický, krásny, ale pozorovaním fyzicky a zblízka ukazuje, že potrebuje byť zažitý priamo v realite, nestačí ho vidieť sprostredkované cez iné médiá a dokumentáciu, podobne ako mnohé diela súčasného umenia.

Vladimíra Büngerová: *Mohli by sme napísať, že spoločným menovateľom vašich prác je, že si vyberiete alebo vás osloví nejaký historický predmet previazaný s našou tradíciou, ale hovoriaci univerzálne zrozumiteľným jazykom. Aké sú vaše skúsenosti s reakciami publika na jednotlivých miestach v zahraničí? Boli odlišnejšie než z našej domácej perspektívy?*

Bohuš: Myslím, že reakcie nie sú veľmi rozdielne, lebo stále sa objekt pohyboval v stredoeurópskom priestore.

Monika: Iný pocit som však mala v minulom roku v už spomínanom Sydney. Pre nás bol denne prejavovaný záujem o umenie v Austrálii absolútnym šokom. Už vopred nás iní umelci pripravovali, že výstava je spojená s tým, že každý deň by sme mali byť na mieste a objasňovať návštevníkom zmysel, interpretácie, materiál a všetko, čo sa týka vystavenej práce a našej tvorby. V našom prostredí nie sme na podobný spôsob prezentovania vôbec zvyknutí. Otvorí sa výstava, na vernisáži pocítite záujem a ďalšie dni už pokoj, až apatia. Tam od prvého dňa nastala „tvrdá“ vysvetľovacia práca, výklady, rozhovory s návštevníkmi. Ráno, keď vychádzalo slnko, tam už boli prví ľudia, celý deň, až kým slnko nezapadlo, stále tam boli diváci. A keď sme sa vrátili domov, hovorili sme si, že kde sa u nás stala chyba, že je taký malý záujem o umenie. Prípadne sa oň zaujíma len tá istá úzka skupina ľudí. Hovorila som o tomto probléme s jednou politologičkou, ktorá vyjadrila názor, že všetko nám bolo v minulosti za komunizmu natlačené, prešli sme tvrdou výchovou – musíš ísť na koncert, do prvomájového sprievodu, na výstavu. Všetko bolo nanútené a vznikol taký skrat, postoj, že teraz už vôbec nechceme prijímať. Myslím si, že nová generácia tento problém už nebude mať. Ale naša generácia a možno aj dnešní štyridsiatnici majú stále v sebe obraz nanútenej kultúry. Myslím si, že toto bude ten základný problém. V Austrálii som fotila ľudí, ktorí mali paličku, na vozičku, išli ťažko, ale nakoniec obišli celú výstavu. Poctivo si prezreli sto vystavených diel. V zahraničí pociťujeme väčší záujem a silnejšiu zvedavosť, na Slovensku to tak intenzívne zo strany divákov nezažívame.

Vladimíra Büngerová: *Predpokladám, že spomínané artefakty z minulosti sú prepojené s vašou privátnou, rodinnou históriou, alebo vás oslovia predmety z blízkeho okolia. Najmä po návšteve výstavy v Žiline sa nemôžem ubrániť tomu, že istým spôsobom je vo vašej umeleckej identite prítomná aj zberateľská vášeň, objavovanie zabudnutých vecí a ich nových kontextov. Ako tento môj pohľad vnímate? Čo pre vás osobne tie predmety znamenajú?*

Bohuš: Nemyslím si, že ide o zberateľskú vášeň, skôr si vytvárame materiállovú banku. Sú to predmety, ktoré v sebe absorbujú stopy ľudského života a môžu získať zvláštne bohatstvo. Fascinuje

Monika Kubinská: Lavica č. 2. /Bench No. 2, 2019, antikorová konštrukcia, plátno, ručný papier, 106 x 130 x 60 cm, detail. Súčasť projektu Pohyb pamäti / Part of the Memory Movement project, 2020. Nová synagóga / New Synagogue, Žilina, SK. Kurátor / curator: Omar Mirza. Foto: Martin Marenčin. Majetok autorky

nás patina materiálov, drobných šrámov na povrchu, matný schátraný lesk laku, hrany obrúsené opotrebovaním. Viem, že ich máme uložené tri, päť, desať rokov a odrazu holubník úplne v inom kontexte vystavíme v rámci projektu *Orly a holubice* (Kunsthalle Bratislava, 2018). Napríklad stará budapeštianska zinková vaňa z inštalácie v žilinskej synagóge pochádza zo zberných surovín, vedeli sme, že ju použijeme, no nevedeli sme kedy, čakala na svoju príležitosť zhruba pätnásť rokov. Ide nám o precízne používanie materiálov a artefaktov. Pýtame sa, čo môže daný materiál v priestore, pre ktorý práve tvoríme, znamenať? Či vyjadruje to, čo chceme povedať. Ide nám o precízne a citlivé používanie týchto materiálov v súzvuku s okolím. Keď sa nám to podarí, môže sa materiál v priestore rozozniť a rozžiariť.

Monika: V mojich najnovších dielach pre žilinský projekt, ktoré som nazvala *Lavice*, kde zažehľujem a prišívam vlastné maľby a kresby do čipkovaných látok pripomínajúcich filmový pás, som použila aj môj prvý detský vankúš, ktorý mi uchovala mama. Tieto krehké veci si odkladám. Súvisia s mojou identitou, rodinnou históriou a rodinným životom. Aj lupene kvetov, ktoré tak rada pridávam do svojich diel, pochádzajú z našej záhrady.

Bohuš: Radi prepájame staré s úplne novým, nečakaným, napríklad aj s novými technológiami. Staré veci dostanú nový význam, istým spôsobom je v tom prítomný archeologický mód.

Monika: Nezaťažujeme prostredie novými vecami, používame staré a recyklujeme. Dávame veciam nový význam. Je v tom zvedavosť, pozeráme sa okolo seba otvorenými očami a stále hľadáme. Je len na nás, čo po sebe zanecháme.

Vladimíra Büngerová: *Ako autorská dvojica od polovice deväťdesiatych rokov 20. storočia tvoríte a prezentujete sa viacerými spoločnými prácami. Monika je maliarkou, Bohuš sochárom, ale vaše spoločné práce majú multimediálnu povahu, v posledných rokoch výraznú zložku predstavuje zvuk a spolupráce s inými autormi, či dokonca performatívny prejav. Vysvetlite, akým spôsobom spolupracujete vzájomne ako dvojica a akou formou pristupujete k spolupráci s ďalšími autormi.*

Monika: Bohuš predstavuje kompletnú technickú zložku, za mnohými projektmi je hlavne on. Ale robíme na nich spoločne.

Bohuš: Monika zaznamenáva udalosti, veci a robí takú mravčiu prácu. Jej zásluhou, keď sa vrátíme desať rokov dozadu, presne vieme, čo sa v jednotlivých dňoch udialo, poctivo robí záznamy postupov, nápadov, stretnutí atď.

Monika: Sedemnásteho novembra 2020 bude okrem jedného dňa presne desať rokov, čo som bola na operačnom stole, čo denne robím kreslené a maľované záznamy. Denníkov je množstvo, obsahujú vizuálne a textové poznámky, záznamy, stopy. Sú to autorské knihy, aktuálnu vždy nosím so sebou a pravidelne záznamy dopĺňujem. Predchádzam tým aj lenivosti, teraz presne začínam „písať“ dvadsiatu piatu knihu.

Bohuš: Úplne prirodzene od začiatku pracujeme spoločne. Počul som, že vraj to nie je v partnerstvách výtvarníkov také jednoduché a ani obvyklé, že by tvorili spoločne a plynulo. U nás závisť a súperenie nefunguje.

Monika: Umenie nie je o súťažení, nás teší aj úspech kolegov. Cítíme sa však trochu mimo výtvarnej scény, takí osamelí, paradoxne možno i preto, že sme práve dvaja. Doteraz sme dokonca ani nevystavovali spoločne s inými umeleckými dvojicami, ale radi by sme začali sme nad tým uvažovať. Pri príprave výstavy je dôležitá spolupráca s kurátorom, napríklad pri posledných s Omarom Mirzom, pri prvých s Janou Geržovou.

Bohuš: Od začiatku spoločných projektov sme chceli, aby mali multimediálnu povahu. Prvý, kto s nami spolupracoval, bol Peter Zagar (*Znenie ticha*, Kaplnka sv. Jána Evanjelistu, Bratislava, 1994). Následne sme k spolupráci pozvali Iris Szeghy a Juraja Ďuriša z Experimentálneho štúdia

Slovenského rozhlasu (*Story*, Synagóga – Centrum súčasného umenia, Trnava, 1995). Vtedy sme začali kooperovať aj s Vladimírom Držíkom zo Slovenskej akadémie vied v Bratislave, ktorý pre projekt vytvoril hologramy.

Monika: Spolupôsobil s nami aj na prvej interaktívnej zvukovej časti k projektu *Hall* (At Home Gallery, Šamorín, 1999). Vymyslel spôsob snímania pohybu ľudí v priestore inštalácie.

Bohuš: V posledných projektoch sme k tvorbe prizvali Evu Šuškovú, Fera Királyho a Daniela Mateja. Király je spoluautorom aktuálneho projektu *To Cache Nomad*. Naš pracovný tím pre každý nový projekt zostavujeme prevažne z mladých architektov, dlhodobo spolupracujeme s architektom Michalom Lalinským a statikom Ivanom Holubom.

Vladimíra Büngerová: *Monika, ty na výstave v Novej synagóge v Žiline prezentuješ v jednej časti vlastný participatívny projekt One Table, mohla by si nám ho priblížiť?*

Monika: Projekt vznikol spontánne pri návšteve výstavy americkej umelkyne Alison Saffordovej v šamorínskej synagóge (*A/Mussing the Muse. Be/Miusing the muse*, 2018). Konala sa v čase, keď u nás boli tropické horúčavy, a pomyslela som si, že by bolo príjemné kresliť priamo na empole, v chladnejšej hornej časti synagógy, ktorá bola pôvodne vyhradená pre ženy. Opýtala som sa Alison, či by súhlasila s tým, že by som zrealizovala projekt počas jej výstavy. Alison návrh nadšene prijala, a tak vznikol *One Table*, kde som k stolu pozvala ako hostiteľka Alison Saffordovú a Luciu Tallovú. V roku 2019 pre galériu Kunstverein v Passau pozvanie prijali nemecké umelkyne Anja Kutzki a Monika Jokiel. V prípade aktuálneho žilinského pokračovania si so mnou k stolu sadli Daniela Krajčová a Lucia Tkáčová. Projektom pozývam k jednému stolu umelkyne, aby tvorili priamo na mieste kresbové, maliarske záznamy, výber záleží na každej z nich. Jedno miesto pri stole nechávam rezervované pre diváka. Projekt je o spolupatričnosti, kráse, slobodnej tvorbe a vzájomnej komunikácii. Oslovené umelkyne už v daných priestoroch vystavovali a istým spôsobom reagovali na genius loci. Z každej akcie vznikajú albumy, do ktorých oslovené umelkyne vložia svoje dielo vytvorené pre projekt. Ženy sa navzájom týmto spôsobom obdarujú. Každá umelkyňa dostane na pamiatku album v ručne vyrobených doskách. V júni bude pokračovanie projektu na Nástupišti 1-12 v Topolčanoch (oslovené umelkyne Mária Čorejová a Liz von Graevenitz z Velkej Británie ponuku potvrdili) a v pláne mám aj ďalšie putovanie projektu po miestach, kde som v minulosti vystavovala. V mojej predstave by jeho uzavretím mohlo byť spontánne stretnutie všetkých autoriek s prezentáciami ich tvorby a jednotlivých albumov ako výsostne ženský happening.

Mgr. Vladimíra Büngerová sa venuje histórii, teórii a kritike moderného a súčasného umenia, užitočného umenia a dizajnu. Štúdium dejín umenia a kultúry absolvovala na Trnavskej univerzite v Trnave (1995 – 2000). Od roku 2007 pracuje v Slovenskej národnej galérii, kde bola kurátorkou zbierky užitého umenia a dizajnu (sklo, dizajn), od roku 2010 pôsobí ako kurátorka zbierky moderného a súčasného sochárstva. Pre SNG pripravila viaceré výstavy: Juraj Bartusz. Gestá/body/sekundy (2010, spolu s L. Gregorovou); Jana Želibská. Zákaz dotyku (2012, spolu s L. Gregorovou); Sochárky (2015).

vladimira.bungerova@sng.sk